

Florina-Maria B CIL
(Universitatea de Vest din
Timi oara)

M iastr – un termen cu valen e expresive în lirica lui Traian Dorz¹

Abstract: The purpose of the present article is to take into consideration the stylistic meanings of the adjective (of Latin origin) *m iastr* in the poems of Traian Dorz. The analysis begins by looking at the occurrence of this adjective in Romanian folklore and in highbrow literature. The meanings of the aforementioned adjective as revealed by several mystical and religious poems, besides the ones that are more or less known, reveal the author's artistic vision and his view on life and God.

Keywords: *mythology, literature, lexicology, semantics, stylistics*

Rezumat: Lucrarea î i propune s ia în discu ie semnifica iile expresive ale adjectivului (de origine latin) *m iastr* în poezia lui Traian Dorz, pornind de la ocuren ele acestuia în folclorul românesc i în literatura cult . Dincolo de simpla actualizare a unor sensuri mai mult sau mai pu in cunoscute, în asocieri ce trimit la anumite valen e simbolice de sorginte mitic , semantica adjectivului men ionat (precum i a termenilor înrudi i cu acesta) pune în lumin , în câteva crea ii lirice de factur mistico-religioas , aspecte referitoare la crezul artistic al autorului i la concep ia sa despre via ori despre Divinitate.

Cuvinte-cheie: *mitologie, literatur , lexicologie, semantic , stilistic*

„Toat lumea se mira de frumoase ea *acelei pas ri*², care era cu mii de mii de vopseli, penele ei str luceau ca oglinda la soare [...]” (Petre Ispirescu, *Pas rea m iastr* , în idem, *Legende sau basmele românilor*, Timi oara, Editura Facla, 1984, p. 228): a a descriu mai toate basmele române ti f ptura supranatural înaripat cu rol-cheie în desf urarea evenimentelor. În cel mai cunoscut dintre acestea, intitulat chiar *Pas rea m iastr* , se poveste te despre „un împ rat evlavios i bun” (*Ibidem*, p. 226) ce avea trei feciori; el începe s ctitoreasc o m n stare foarte frumoas , îns nu o poate sfâr i, „c ci turnul se surpa.” (*Ibidem*, p. 226). Într-o noapte, împ ratul viseaz c , „dac va aduce cineva *pas rea m iastr de pe t râmul cel lalt* i s -i a eze cuibul în turn, se va putea face monastirea des vâr it.” (*Ibidem*, p. 226). Cei doi fra i mai mari pornesc s îndeplineasc aceast misiune, dar nu se mai întorc acas , întrucât sunt transforma i în stane de piatr de c tre un vulpoi pe care nu îl ajutaser , ci îl dispre uiser ; ca atare, feciorul cel mic se încumet s -i încerce i el norocul. Dup un timp, sosesc fiii cei mari i aduc cu ei *pas rea m iastr* , al turi

¹ **TRAIAN DORZ** s-a n scut la 25 decembrie 1914, în satul Râturi (azi, Livada Beiu ului), jude ul Bihor. La vârsta de 16 ani, ader la „Oastea Domnului”, mi care religioas ini iat de preotul Iosif Trifa la Sibiu, în 1923, având drept scop rena terea spiritual „a Bisericii noastre [Ortodoxe – n.n. F.-M.B.] i saltul calitativ moral, cultural i social, în Hristos, al poporului nostru” (Traian Dorz, *Hristos, m rturia mea*, Simeria, Editura „Traian Dorz”, 1993, p. 242). De prin 1933 începe s scrie poezii de factur mistic , pe care le trimite spre publicare la Centrul „Oastei Domnului” din Sibiu. Începând din 1934, Dorz devine colaborator apropiat al preotului Trifa, iar un an mai târziu îi apare primul volum de versuri, intitulat *La Golgota*. Continu s scrie i s publice în libertate pân la sfâr itul lui 1947, când este arestat de Securitate. Cu foarte pu ine întreruperi, a petrecut 17 ani în închisorile comuniste, acuzat fiind pentru apartenen a sa la mi carea „Oastea Domnului” (organiza ie ce fusese scoas în afara legii), pentru activitatea intens i bogat în cadrul acesteia, pentru implicarea în coordonarea ei la nivel na ional, pentru scrierea, posesia i r spândirea de materiale religioase neautorizate. În ciuda condi iilor de deten ie, a repetatelor arest ri, anchete, perchezi ii, amenin ri, amenzi etc., Traian Dorz creeaz sute i mii de poezii, deschizând lunga serie a *Cânt rilor Nemuritoare*; cele mai multe au fost puse pe note i constituie un veritabil tezaur muzical al asocia iei „Oastea Domnului”, îns ele au ajuns s fie cunoscute i de c tre membrii altor confesiuni cre tine. În perioada regimului comunist, volumele sale au putut circula (în clandestinitate) numai sub form dactilografiat sau copiate de mân , iar o parte dintre poezii au v zut lumina tiparului în str in tate, prin bun voin a unor cre tini care au apreciat talentul creator, spiritul profund religios i voca ia de „misionar laic” a acestui poet român. Traian Dorz a trecut la cele ve nice la 20 iunie 1989, în localitatea natal . Dup 1990, multe dintre scrierile sale (poezii, memorii sau medita ii) au fost publicate în ar , la edituri precum „Oastea Domnului” din Sibiu sau „Traian Dorz” din Simeria.

² Sublinierile din fragmentele citate în acest studiu (cu excep ia celor în dreptul c rora se face men iunea [*subl. aut.*]) ne apar in.

de o fat pe care o fac g in reas . Pas rea „frumoas i mândr ” (*Ibidem*, p. 228) i i a az cuibul în turnul bisericii, astfel încât construc ia se poate des vâr i, dar, spre mâhnirea împ ratului, ea „se p rea a fi mut , c ci nu da niciun viers” (*Ibidem*, p. 228). Într-una din zile, un cioban intr în biseri , iar pas rea începe „s cânte de s se sparg , i este a a de vesel , încât pare c nu o încape locul”; ea „nu mai contene te de a cânta [...] cântecul cel minunat” (*Ibidem*, p. 228), a a c „toat cetatea se minuneaz de viersul pas rii m iestre”, îns , „cum iese el, ea tace.” (*Ibidem*, p. 228)³. Chemat la împ rat, ciobanul (în realitate, fiul cel mic) poveste te întâmpl rile din c l toria sa: episodul întâlnirii cu vulpoiul, apoi, cu „ni te stane de piatr ce închipuiau doi oameni” (*Ibidem*, p. 230); transformarea vulpoiului într-un tân r bogat asupra c ruia plana un blestem; drumul spre mo ia zmeilor, unde fuseser întâmpina i de o fat frumoas ; peripe iile implicate de luarea coliviei cu pas rea m iastr , de a c rei frumoase se mir inclusiv vulpoiul-voinic, „iar zmeilor li se scurgeau ochii dup dânsa” (*Ibidem*, p. 231); pericolele evitate cu ajutorul tovar ului s u; dezlegarea misterului stanelor de piatr de pe mo ia vulpoiului; invidia celor doi fra i, care caut s z d nceasc izbânda celui mic t indu-i picioarele în preajma unui hele teu i p r sindu-l acolo; g sirea unui frate de cruce orb i vindecarea lor complet cu sângele unei scorpii. De fa la această istorisire este i g in reasa (de fapt, fata luat de la zmei), care deconspir în el ciunile celor doi fra i mai mari, preferând s îndure umilin a decât tr darea dragostei sale i s a tepte clipa drept ii, când binele i adev rul vor triumfa. În final, justi ia divin îi pedepse te cu moartea pe vinova i, iar fiul cel mic se c s tore te cu fata i devine mo tenitor al tronului⁴.

Motivul *p s rii m iestre* este prezent, de altfel, în crea ii numeroase i variate, atât în folclorul românesc (basmе, legende, balade, poezii populare), cât i în literatura cult . De exemplu, în *Povestea lui Harap-Alb*, de Ion Creang , această f ptur anun ultima încercare dificil la care va fi supus eroul: „Amu, tocmai pe când era temeiu l mesei, i oaspe ii, tot gustând vinul de bun, începuse a se chiurchiului câte oleac , numai iaca o *pasere m iastr* se vede b tând la fereastr i zicând cu glas muieratic: – Mânca i, be i i v veseli i, dar de fata împ ratului Ro nici nu gândi i!” (Ion Creang , *Povestea lui Harap-Alb*, în idem, *Pove ti, Amintiri, Povestiri*. Edi ie îngrijit i reperi istorico-literare alc tuite de Iorgu Iordan i Elisabeta Brâncu , Bucure ti, Editura Minerva, 1983, p. 105). Tot la Creang , în *Povestea Porcului*, puterile miraculoase ale unei asemenea fiin e reies dintr-o replic a Sfintei Miercuri (ce se constituie într-o formul stereotip a basmelor române ti) c tre fata de împ rat oropsit : „– Da’ ce vânt te-a adus i cum ai putut r zbate prin aceste locuri, femeie, h i? C *pasere m iastr* nu vine pe aici, necum om p mântean.” (Idem, *Povestea Porcului*, în idem, *Pove ti, Amintiri, Povestiri*, p. 53)⁵.

În poemul eminescian *Fata-n gr dina de aur*, Sfânta Duminic îi d lui Florin, feciorul de împ rat, „pas rea str in ” (M. Eminescu, *Fata-n gr dina de aur*, în idem, *Poezii. II*. Edi ie critic de D. Mur ra u, Bucure ti, Editura Minerva, 1982, p. 44), a c rei menire este aceea de a-l înso i în drumul spre iubita sa claustrat într-un palat ascuns i ferecat: „Î i dau o pas re cu tine – zboar / Cu calul t u unde norocu- i cre te. / Când vei vedè frumoasa ta fecioar / C plânge – atunci d drum paserei ieste.” (*Ibidem*, p. 37); m iastra poate vorbi i chiar e capabil s - i m reasc înf i area pân la dimensiunile unei cor bii, spre a se în l a la fereastra unde a tepta fata: „El cum o vede astfel în fereastr / -arunc ochiu-adânc i nobil, mare /

³ Cf. i Hans Biedermann, *Dic ionar de simboluri*, vol. II. Traducere din limba german de Dana Petrache, Bucure ti, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 311, s.v. *pas re*: „În *basmе* [subl. aut.] se spune deseori c cel care în elege graiul *p s rilor* are parte de dezv luirea unor taine ascunse oamenilor obi nui i”; Ivan Evseev, *Enciclopedia simbolurilor religioase i arhetipurilor culturale*, Timi oara, Editura Învierea, 2007, p. 445, s.v. *pas rea*: tiin a „limbii *p s rilor*” „este dat eroilor din basm, ini ia ilor i în elep ilor”.

⁴ Pentru discu ia despre variantele acestui basm i despre motivul fra ilor perfizi în literatura popular româneasc , vezi Laz r ineanu, *Basmеle române în compara iune cu legendele antice clasice i în leg tur cu basmele popoarelor învecinate i ale tuturor popoarelor romanice*. Edi ie îngrijit de Ruxandra Niculescu. Prefa de Ovidiu Birlea, Bucure ti, Editura Minerva, 1978, p. 358-369; cf. i G. C linescu, *Estetica basmului*, Bucure ti, Editura pentru Literatur , 1965, p. 139; Edith Balas, *Brâncu i i tradi iile populare române ti*. În române te de Sorana Georgescu-Gorjan, Târgu-Jiu, Editura Funda iei „Constantin Brâncu i”, 1998, p. 50-51.

⁵ Cf. i Petre Ispirescu, *Cele dou sprezece fete de împ rat i palatul cel fermecat*, în idem, *Legende sau basmele românilor*, p. 180: „Nici *pas re m iastr* nu poate r zbi pân unde suntem noi acum.”; idem, *Voinicul cel f r de tat* , în idem, *Legende sau basmele românilor*, p. 98-99: „C ci ghizuina era încongiurat de bu teni i de rascote, de nu se putea atinge nici *pas re m iastr* .”; V. Alecsandri, *Legenda ciocârliei*, în idem, *Pasteluri i legende*. Postfa i bibliografie de Mihai Dr gan, Bucure ti, Editura Minerva, 1987, p. 121: „Au îndr znit s vie aice, -a p trunde / În locuri nec lcate de pas de om; pe unde / Nici *paserea m iastr* a trece nu-ndr zne te”; pentru această discu ie, vezi i G. I. Toh neanu, „*Via a lumii*” *cuvintelor. Vechi i nou din latin* , Timi oara, Editura Augusta, 1998, p. 199-200.

i drum el d la *pas rea m iastr* . / Aripele- i întinde vrând s zboare, / Din ce în ce i-ntinde-aripa-
albastr , / Din ce în ce se face tot mai mare, / Încât doar din m rimea unei vr bii / Ea sem na acum unei
cor bii.” (Idem, *ibidem*, p. 43; vezi i idem, *ibidem*, p. 44). În episodul Daciei din *Memento mori*, zâna
Dochia poart pe um r, ca semn distinctiv, o pas re m iastr : „Umede tremur lumine pe boltirea cea albastr .
/ Zâna Dochia cu glasu-i cheam-o *pas re m iastr* , / Ce zburând pin aer vine cu-a ei pene de p un; / Când acea
pas re cânt , lumea râde-n bucurie, / Pe-um rul cel alb o-a eaz i coboar -n v i aurie, / Unde-a râului lungi
unde pintre papur r sun. // [...] / Pe-um rul Dochiei mândre cânt *pas rea m iastr* , / Valuri râd i-ntunecoas
mân lumea lor albastr ” (Idem, *Memento mori (Panorama de ert ciunilor). Egiptul*, în idem, *Poezii. I*. Edi ie
critic de D. Mur ra u, Bucure ti, Editura Minerva, 1982, p. 190)⁶; în mod similar, în *Balada p s rii m iestre*,
de Radu Gyr, b trântul curtean pare c poart pe um r „pas rea minunii”: „Pe umeri îi sta pas rea de foc, / mai
mare, parc , mai împ r teasc .” (Radu Gyr, *Balada p s rii m iestre*, în idem, *Balade*. Not asupra edi iei de
Ioan Popi teanu. Postfa de Adrian Popescu, Constan a, Editura Ex Ponto, 1999, p. 393).

Pornind de la celebrul motiv folcloric românesc al zbur toarei fabuloase, Constantin Brâncu i a
sculptat adev rate capodopere orânduite în ciclul *P s rilor* (cu o prim variant realizat prin 1910 i
intitulat *M iastra*), finalizat în anii '40 ai secolului trecut, dup conceperea a circa 30 de versiuni de diferite
forme i materiale (marmur de diverse nuan e, bronz lefuit i ghips)⁷. Prin intermediul lor, genialul
Brâncu i a inten ionat (i a izbutit) s immortalizeze nu orice fel de pas re, ci sensul fundamental al libert ii
absolute, misterul, esen a i plenitudinea zborului f r opreli ti, echivalent cu fericirea, cu eterna sete de
ve nieie a sufletului omenesc, cu „beatitudinea [...] unei existen e eliberat de orice sistem de condi ionare”⁸
– idee care l-a urm rit toat via a⁹; cu alte cuvinte, artistul a reu it s redea astfel experien a extatic ,
în l toare, a zborului cutez tor de natur spiritual (al gândului, al dorului, al crea iei – vezi i *Coloana f r
sfâr it*), menit s des vâreasc , dincolo de lumea fizic , irezistibilul elan ascensional spre un spa iu
nehot râț (în sensul etimologic al termenului!), adic s instituie eliberarea omului de sub tutela materiei i a
firescului, accesarea vertiginos a sufletului spre o alt dimensiune, prin dep irea limitelor fiin ei umane i
trecerea c tre un alt mod de a fi¹⁰: „Brâncu i a sculptat germinarea, a a cum a sculptat adormirea, în l area

⁶ Vezi i nuvela eminescian *S rmanul Dionis* (în idem, *Proz literar* . Edi ie îngrijit , tabel cronologic, note, referin e critice
i bibliografie selectiv de I. Cheie-Pantea, Timi oara, Editura Facla, 1987, p. 57), în care „pe um rul ei [al Mariei – n.n. F.-
M.B.] cânta o *pasere m iastr* .”; pentru aceast discu ie, vezi i Ion Pogorilovschi, *Pas rea m iastr i sursele. Un eseu în
zece p r i*, Târgu-Jiu, Editura Funda iei „Constantin Brâncu i”, 1995, p. 55-57. Mai mult, Eminescu însu i este considerat a fi
„Domnul cel de *pas re m iastr* , / Domnul cel de nemurirea noastr ” (Grigore Vieru, *Eminescu*, în idem, *Acum i în veac.
Poeme, cântece, confesiuni*, Bucure ti – Chi in u, Editura Litera Interna ional, 2001, p. 122).

⁷ Pentru aceast problem , vezi Barbu Brezianu, *Brâncu i în România*, Bucure ti, Editura All, 1998, p. 222-223 i p. 226-227;
Athena T. Spear, *P s rile lui Brâncu i*, edi ie rev zut i ad ugît . Prezentare i traducere de Ana Olos, Bucure ti, Editura
Meridiane, 1976.

⁸ Mircea Eliade, *Brâncu i i mitologiile*, în Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Ionel Jianu, *M rturii despre Brâncu i*. Cuvânt-
înainte, traducere i note de Nina St nculescu, edi ia a doua, Târgu-Jiu, Editura Funda iei „Constantin Brâncu i”, 2001, p. 21.

⁹ Brâncu i m rturisea adesea: „N-am c utat toat via a mea decât esen a zborului. Zborul, ce fericire!”; „Nu pas rea vreau s o
redau, ci harul ei, zborul, elanul. [...] Iubesc tot ceea ce se înal ...”; pentru aceast idee, vezi Dumitru Daba, *În c utarea lui
Brâncu i*, Timi oara, Editura Facla, 1989, p. 89 i p. 94; idem, *Brâncu i*, Timi oara, Editura de Vest, 1995, p. 101; Mircea
Deac, *Brâncu i – surse arhetipale*, Ia i, Editura Junimea, 1982, p. 26-27; Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 22-23; Ionel Jianu,
Brâncu i. Traducere de Ileana oldea, Bucure ti, Editura Meridiane, 2002, p. 23; Ion Mocioi, *Estetica operei lui Constantin
Brâncu i*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1987, p. 39; * * *, *Omagiu lui Brâncu i*. Volum editat de revista „Tribuna”,
Târgu-Jiu, 1976, p. 246; Nina St nculescu, *Brâncu i*, Bucure ti, Editura Albatros, 1981, p. 59; Carola Giedion-Welcker,
Constantin Brâncu i. În române te de Olga Bu neag i Ruxandra Bu neag-Iotzu. Cuvânt-înainte de Olga Bu neag, Bucure ti,
Editura Meridiane, 1981, p. 65-66 i p. 99; Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 57 i p. 60; cf. i Romulus Vulc nescu, *Mitologie
român* , Bucure ti, Editura Academiei, 1987, p. 201.

¹⁰ În ciclul *Lauda somnului*, de Lucian Blaga, exist o poezie dedicat chiar acestei sculpturi a lui Brâncu i (care, dup cum se
tie, a constituit sursa de inspira ie pentru multe poeme i eseuri): „Pas re e ti? Sau un clopot prin lume purtat? / F ptur i-am
zice, potir f r toarte, / cântec de aur rotind / peste spaima noastr de enigme moarte. // [...] / Ascultând revela ii f r cuvinte /
subt iarba cerului zborul i-l pierzi.” (Lucian Blaga, *Pas rea sfânt* , în idem, *Poezii*, vol. I. Antologie, prefa i bibliografie
de George Gan , Bucure ti, Editura Albatros, 1972, p. 54-55). De asemenea, în 1920, Ion Vinea scrie o poezie – închinat lui
Constantin Brâncu i – despre „ivirea m iastr ” a f pturii înaripate (vezi Ion Vinea, *Pas rea m iastr* , în idem, *Opere. I.
Poezii*. Edi ie îngrijit de Mircea Vaida i Gh. Sprin eroiu. Studiu introductiv de Mircea Vaida, Cluj, Editura Dacia, 1971, p.
172). În volumul *În dulcele stil clasic*, Nichita St nescu a inclus o poezie intitulat *M iastr* , despre fiin a miraculoas care
„[...] a zburat fâlf-fâlf departe / pân dincolo de moarte.” (Nichita St nescu, *M iastr* , în idem, *Ordinea cuvintelor. Versuri
(1957-1983)*, vol. II. Cuvânt-înainte de Nichita St nescu. Prefa , cronologie i edi ie îngrijit de Alexandru Condeescu cu
acordul autorului, Bucure ti, Editura Cartea Româneasc , 1985, p. 23).

i, peste tot, des vârl irea, ca o neîncetat mângâiere a formelor, întocmai pietrei sp late de ap . Nu a redat zborul, ci zburatul, zburarea.”¹¹.

*

În mitologia româneasc , *pas rea m iastr* este o f ptur de o frumuse e fascinant , ie it din comun, cu penaj multicolor sau de aur, radiînd – în chip uimitor – lumin celest ; ea st , de obicei, într-o colivie de aur, iar cântecu-i fermec tor (ca mod de comunicare inedit¹²) o unicizeaz , c ci el nu r sun , de regul , decât în singur tate, pentru cei privilegia i¹³. Înzestrat cu puteri magice inepuizabile (inclusiv cu o dubl natur – capacitatea de a se metamorfoza într-o / dintr-o fat frumoas ori o zân¹⁴), ea reprezint un fel de geniu binef c tor¹⁵, o „imagine primordial a mentalului arhaic autohton, considerat în globalitatea sa”¹⁶: e înso itoarea i / sau protectoarea personajelor pozitive (ajutându-le în împlinirea planurilor lor bune ori c l uzindu-i în lupte i în încerc ri mai ales pe cei neferici i sau pe cei a c ror dragoste întâmpin împotriviri¹⁷), are atribu ii miraculoase benefice – darul vorbirii cu glas omenesc, al opririi dezastrului¹⁸, al restaur rii, al vindec rii¹⁹, al întineririi i chiar al învierii mor ilor. Spirit nonagresiv, dar just iar, ocrotitoare a iubirii nemuritoare, simbol al bucuriei i al izbânzii, al frumuse ii i al sacralului, al eliber rii spirituale i al transcenderii condi iei terestre²⁰, „metafor constant i universal a sufletului”²¹, *pas rea m iastr* „înlesne te i produce evenimente excep ionale”²², învingând insurmontabilul în chip supranatural; ea anticip r ul i intuie te pericolul, „cite te” în inimile oamenilor (inclusiv trecutul lor), descoper nedreptatea i contribuie la pedepsirea ei, deconspirând inten iile vr jma e ascunse.

¹¹ Constantin Noica, *Cuvânt împreun despre rostirea româneasc*, Bucure ti, Editura Humanitas, 1996, p. 300.

¹² Cf. Horia Lovinescu, *Moartea unui artist. Pies în dou p r i*, Bucure ti, Editura Eminescu, 1975, p. 87: „Jan auzi cum cânt privighetoarea. Bat -te norocul s te bat , *pas re m iastr* , ce vraj a pus Cel-de-sus în gâtulejul t u?”; Mihail Sadoveanu, *Creanga de aur*, în idem, *Creanga de aur. Nop ile de Sânziene*. Edi ie îngrijit de Constantin Mitru. Repere istorico-literare alc tuite în redac ie de Andrei Rusu, Bucure ti, Editura Minerva, 1986, p. 70: „la noroadele de la Carpa i” e „raiul lumii i buricul p mântului, acolo sunt livezi cu mere de aur i cânt *paserea m iastr* la ferestre împodobite cu m rg ritare”.

¹³ Vezi i Mihail Sadoveanu, *op. cit.*, p. 124: „Paserea cea pestr i din gr dina palatului” vorbe te cu „glas dulce” i, chiar dac se tie c exist , adesea ea se face numai sim it , b nuit , f r s se lase privit ; „Nu s-ar putea spune c a v zut-o cineva anume, dar este. Dac n-ar fi nu s-ar povesti.”; „Unii au v zut paserea f r s-o aud . Al ii o aud f r s-o vad ”.

¹⁴ Cf. Emil Botta, *M iastr*, în idem, *Poezii*. Cuvânt-înainte de Valeriu Râpeanu. Text îngrijit, note i variante de Aurelia Batali, Bucure ti, Editura Eminescu, 1979, p. 111.

¹⁵ Vezi, de pild , Nina St nculescu, *op. cit.*, p. 54-60; cf. i Mihail Sadoveanu, *op. cit.*, p. 123 (capitolul XIV, intitulat *Despre o pasere m iastr cu ochi i glas de om*): „Cea dint i veste bun , dup primenirea Împ r iei, a cântat-o *paserea m iastr* din gr dinile de la Elefterion.”; idem, *ibidem*, p. 125: „la curtea Împ r tesei”, to i „se duc s-asculte ce gl suie te paserea cu pricina. E o pasere care va fi tiind toate i spune multe...”.

¹⁶ Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 72.

¹⁷ De multe ori, în lirica de dragoste, *pas rea m iastr* este amintit în condi iile de resim ire acut a distan ei i a obstacolelor care-i separ pe cei doi îndr gosti i, devenind solu ia miraculoas a apropierii lor; e o solu ie imaginat ca metamorfozare temporar (tradus , în logica gândirii mitice, ca permeabilitate a opozi iei sacru / profan), prin rug ciunea c tre Atotputernicul de a anula alteritatea pas re m iastr / fiin omeneasc i aspira ia de a beneficia de condi ia acestei vie uitoare fie a iubitelui, fie a iubitei, pentru a putea ajunge astfel unul la cel lalt f r nicio îngr dire: „F -m , Doamne, ce mi-i face, / F -m -o *pasere m iastr* / S sbor la badea-n fereastr , / Din fereastr în chilie, / Acolo b di a scrie: / Slove negre pe hârtie / S mi le trimit mie.” (Mihai Eminescu, *Opere. V. Literatura popular* . Edi ie critic de D. Mur ra u, Bucure ti, Editura „Grai i suflet – Cultura Na ional ”, 2000, p. 39); pentru aceast idee, vezi i Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 76. Un fenomen similar se întâlne te în lirica popular de înstr inare, atunci când cineva, arzând de dorul unui loc îndep rtat, aspir s -l ating într-o manier asem n toare (vezi idem, *ibidem*, p. 91).

¹⁸ În lucrarea intitulat *Me terul Manole. Contribu ie la studiul unei teme de folclor european*, Bucure ti, Editura Minerva, 1973, p. 364-365 i, respectiv, p. 367, Ion Talo arat c , în variantele aromâne ale mitului zidirii creatoare, dar i în cele grece ti, „dezlegarea situa iei e comunicat de pas rea m iastr ”, care „precizeaz de la început c n-ar satisface zidirea unui trec tor, a unui orfan, a unui str in, a unui s rac etc., ci ar trebui jertfit om «din neamul me terului» sau, mai adeseori, chiar frumoasa so ie a acestuia”.

¹⁹ Ea red vederea celor orbi, „ceea ce denot caracterul ei de fiin solar ” (Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 446, s.v. *pas rea m iastr*); pentru aceast discu ie, vezi i Edith Balas, *op. cit.*, p. 51-52.

²⁰ Cf. finalul baladei populare *Monastirea Arge ului*, în care ini iativa me terilor de a zbura este purt toarea acelor a semnifica ii.

²¹ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 445, s.v. *pas rea*.

²² Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 89.

În strâns legătură cu geografia mitică a basmului românesc, o importantă dimensiune specifică acestei ființe fabuloase (numită „pas rea pragurilor de trecere”²³) este aceea de mediator aproape invulnerabil între lumi, de mesager arhetipal²⁴ al gândurilor și sentimentelor, de cel care, trecând în deplină libertate dinspre uman / pământ („aproape”, „jos”) spre zone inaccesibile aparținând unui nivel existențial miraculos sau imposibil de străbătut pentru muritorii de rând („departe”, „dincolo”, „sus, în cer”, id est „târâmul cel lalt”, cîrui îi aparține), duce cu ușurință pe distanțele, legând, astfel, între ei protagoniștii narațiunii²⁵; „cu ea sfârșete sau, dimpotrivă, poate începe, în alt plan, condiția ființei.”²⁶.

Dintre componentele semnificative ale simbolisticii acestei ființe fantastice, elementul dominant, dotat cu cea mai mare capacitate de sugestie, este *zborul*, tradus, în fapt, prin „accesul la un mod de a fi liber pe deplin în mișcare”²⁷. Zborul – al cărui simbol cosmic este pas rea – devine, astfel, o emblemă a ideii de avânt și spiritualizare, de energie și perfecțiune, de înălțare sacră și purificare spirituală a omului²⁸. Zborul însuși proclamă suprimarea greutății, a limitelor impuse de condiția umană a existenței, victoria în lupta împotriva materiei, eliberarea de sine și de legile gravitației; el presupune un mod de a fiina necondiționat, o ruptură indispensabilă, de proporții nebnuite, efectuată în universul experienței cotidiene, într-un continuu elan spre perfecțiune: „Prin această transfigurare [...], păsările capătă valențele unor simboluri ascensionale, ale unor mesageri sacri și, prin aceasta, ale unor întrupări dotate cu puteri augurale, profetice și apotropaice”²⁹.

*

În limba și cultura românească, termenul *m iastr* este cel mai frecvent întrebuințat, evident, în sintagma *pas rea(m) iastr*, care, așa cum am văzut, își găsește rezonanțe multiple, în primul rând, în folclorul și în operele literare culte inspirate din el; ea desemnează adesea și personalități ale vieții artistice ori sportive, care, prin calitățile lor, au ajuns să fie numite astfel de publicul larg (de pildă, gimnasta Nadia Comăneci, interpretele de muzică populară Maria Tănase, Maria Lătureanu, Maria Ciobanu ș.a.).

Adjectivul românesc *m iestru* (cu femininul *m iastr*), dublet al neologismului *magistru*³⁰, este un cuvânt vechi, polisemantic, înregistrat în toate dicționarele românești (etimologice sau explicative) ca fiind moștenit din lat. *magister* (‘cîpetenie, comandant, șef’; ‘dascăl, învățător, magistru’; ‘îndrumător, sfătuitor’³¹), „în alcătuirea lingvistică a cărui recunoaștem adverbialul diferențierii cantitativ-calitative *magis* «mai»”³², și utilizat, în primul rând, cu sensul fundamental (‘despre oameni’) îndemnatic la lucru; iscusit la

²³ Idem, *ibidem*, p. 89.

²⁴ Vezi Mircea Deac, *op. cit.*, p. 25, respectiv, p. 26, unde se precizează că, „în greacă, cuvântul *pas rea* era sinonim cu cel de *mesager*”, iar Brâncuși „considera *Pas rea* simbolul relației între cer și pământ”; cf. și Jean-Paul Clébert, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*. Traducere din limba franceză de Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editurile Artemis – Cavallioti, 1995, p. 211, s.v. *pas rea*: „Pas rea este trăsătura de unire dintre cer și pământ. Este deci mesager al zeilor.”; Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P-Z, București, Editura Artemis, 1995, p. 22, s.v. *pas rea*: „Zborul păsărilor le predispune, bineînțeles, la a servi de simbol relațiilor dintre cer și pământ.”; idem, *ibidem*, p. 25, s.v. *pas rea*: „Pas rea, simbol al sufletului, joacă rolul de intermediar între pământ și cer”.

²⁵ Pentru discuția despre trăsăturile *pas reii m iestre* în folclorul românesc, vezi, de pildă, Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 446, s.v. *pas rea m iastr*; Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală. Mituri. Divinități. Religii*, București, Editura Albatros, 1995, p. 485, s.v. *Pas rea M iastr*; Petru Comarnescu, *Brâncuși. Mit și metamorfoză în sculptura contemporană*, București, Editura Meridiane, 1972, p. 199; Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 83-92; Mircea Deac, *op. cit.*, p. 23-25; Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 16-22.

²⁶ Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 73.

²⁷ Mircea Eliade, *Sacral și profanul*, București, Editura Humanitas, 2000, p. 117; vezi și Ion Ianoși, *Sublimul în spiritualitatea românească*, București, Editura Meridiane, 1987, p. 311: „Zborul, ca obiectiv, este slujit de funcția activă a luminii, care însușește materia, îi dă strălucire”.

²⁸ Vezi Dumitru Daba, *Încălțarea lui Brâncuși*, p. 93, nota 3; Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 57-60.

²⁹ Mihai Coman, *Mitologie populară românească. II. Viețile vitoare și zădărnici*, București, Editura Minerva, 1988, p. XII. O astfel de pas rea cu însuși iri excepționale se întâlnește în aproape toate culturile (vezi, de exemplu, Pas rea Phoenix, despre a cărei frumusețe unică se vorbește din Europa până în Orientul Mijlociu și în America). Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 19-22, presupune că *pas rea m iastr* este o variantă arhetipală a păsării solare, descinzând din Phoenixul mitologiei greco-romane; cf. și Mircea Deac, *op. cit.*, p. 24; Edith Balas, *op. cit.*, p. 51.

³⁰ Pentru această discuție, vezi G. I. Tohneanu, *op. cit.*, p. 195 și urm.

³¹ Vezi Gheorghe Gușu, *Dicționar latin – român*, ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Humanitas, 2003, s.v.

³² G. I. Tohneanu, *op. cit.*, p. 195.

minte, abil, priceput, talentat, ingenios, dibaci³³. Lucrările lexicografice menționează însuși, în unanimitate, posibilitatea de a întrebuința acest adjectiv cu referire la ființe (mai rar, la obiecte) din lumea basmelor (Frumos, zâne sau vieuitoare cum sunt pasrea, calul, arpele etc.) și cu înțelesul „înzestrat cu puteri magice, supranaturale, cu însuși miraculoase și profetice; năzdrăvan, fermecat³⁴; mai mult, unele dintre ele chiar glosează sintagma *pas re m iastr* astfel: ‘pas re fabuloasă, din basme, înzestrat cu însuși miraculoase, careia îi sunt accesibile și alte tărâmuri în care are puterea de a lua diferite înfățișări, de a vorbi (ca oamenii) și de a cânta cu viers fermecător³⁵’.

Adjectivul amintit este întrebuințat, de mai multe ori, ca determinant al substantivului *pas re* în cele trei variante ale poeziei lui Traian Dorz intitulate *Pas re m iastr*³⁶, inclus în volumul *Cântări Luptătoare*, ce cuprinde creațiile lirice dorziene scrise între 1934 (anul în care autorul avea să se stabilească la Sibiu, devenind colaboratorul cel mai apropiat al preotului Iosif Trifa) și 1942 (când deja începuse cel de-al Doilea Război Mondial) și reproduce ediția a II-a a acestui ciclu, publicată inițial, în 1942. În absolut toate situațiile, perifraza în discuție face referire exclusiv (și aproape obsedant) la personalitatea preotului Iosif Trifa, inițiatorul mișcării religioase „Oastea Domnului”, ce a avut drept scop renunțarea la Biserica Ortodoxă, redresarea morală a României și a poporului nostru³⁷, trăsând, astfel, drumul spre „orizontul luminos al unor convergențe izbăvitoare”³⁸.

IOSIF TRIFA s-a născut la 3 martie 1888, în satul Certege (județul Alba). După ce absolvise Institutul Teologic din Sibiu, este numit, în 1910, învățător confesional în Vidra de Sus (azi – Avram Iancu), iar în 1911, e hirotonit preot în această localitate. Sus în tor ardent al cauzei morților nedreptite, al ideii de iluminare a poporului prin coală și prin Biserică, preotul Iosif Trifa colaborează la mai toate publicațiile de renume ale vremii, scriind articole de factură socială, culturală și patriotică, iar mai târziu, cu caracter moral-biblic.

În 1921, este chemat la Sibiu de către noul mitropolit de atunci, Nicolae Bălan, ca preot la Catedrală, duhovnic la Academia Teologică și director al Orfelinatului Arhiepiscopiei Ortodoxe. După reîntregirea hotarelor României Mari, într-o perioadă de răscruce a istoriei, cu profunde transformări pentru Biserica Ortodoxă Română (atât pe plan organizatoric-administrativ, cât și pe tărâm pastoral-misionar), se simțea nevoia emancipării evanghelice și culturale, prin Biserică, a neamului nostru, a căreia la începutul lui 1922, Mitropolia Sibiului decide să înființeze o gazetă religioasă pentru popor, cu apariție săptămânală, intitulată „Lumina Satelor”, unde tânărul preot este numit redactor-șef. În noaptea de Anul Nou 1923, într-un moment de puternică revelație mântuitoare, printr-o revelație a lui Iosif Trifa lansează chemarea hotărâtă la o neîncetată primenire sufletească și la o acerbă luptă spirituală împotriva tuturor păcatelor, a necredinței, a bigotismului și a formalismului steril³⁹, „un patetic, sfânt și convingător apel la o viață nouă”⁴⁰, „de o

³³ Vezi, în acest sens, DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Scriban, MDE, NDU, CDDE 1043, PEW 1016, s.v.; CADE, s.v. *m estru, m eastr*; îneanu, DU, s.v. *m estru*; CDER 4983, s.v. *m estru (-eastr)*.

³⁴ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Scriban, MDE, NDU, s.v.; CADE, s.v. *m estru, m eastr*; îneanu, DU, s.v. *m estru*.

³⁵ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, NDU, s.v.; CADE, s.v. *m estru, m eastr*; îneanu, DU, s.v. *m estru*.

³⁶ Vezi Traian Dorz, *Cântări Luptătoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005, p. 28-32. Se pare că ideea unei atare poezii (descoperită la o manifestare specific organizată de asociația „Oastea Domnului” la Simeria, județul Hunedoara, în anii ’30 ai secolului trecut, și, ulterior, pusă pe note de învățătorul Alex. Morariu) i-a aparținut, inițial, lui Ion Tudusciuc, învățător din zona Vasluiului, unul dintre primii autori de creații lirice ai asociației amintite, după cum o dovede te notița de sub poezia *Pas re m iastr*, publicată în „Oastea Domnului”, nr. 35, 27 august 1933, p. 2: „*Pas re m iastr*, scump pasrea, / Bucurate, soro, nu mai suspina, / Căci ziua și noaptea tot cântând mereu, / Ai trezit pe alții pentru Dumnezeu.” – vezi, în acest sens, și Ioan Fulea, *Din trecutul mișcării religioase „Oastea Domnului”*, vol. 3, p. 724 (manuscris), sau Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. II, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2000, p. 95; cf. și Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. II, Cernăreș, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 318.

³⁷ Pentru această idee, vezi Iosif Trifa, *Ce este Oastea Domnului*, ediția a VIII-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2011, p. 20; Traian Dorz, *Fericiții noștri înaintași*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2009, p. 26; Sergiu Grossu, *Un vânt de primăvară religioasă. Rânduiala luptei spirituale în mișcarea ortodoxă „Oastea Domnului”*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005, p. 18, p. 27, p. 108 și p. 114. În lucrarea intitulată *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediția a V-a, București, Editura Sophia, 2000, p. 446 și, respectiv, p. 478, Mircea Păcurariu enumeră „Oastea Domnului” printre „asociațiile de mireni care urmăresc reînvierea sentimentului religios în mijlocul poporului”, respectiv, în rândul asociațiilor „cu caracter misionar” înființate în perioada interbelică.

³⁸ Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 116.

³⁹ Vezi, în acest sens, Iosif Trifa, *op. cit.*, p. 251-253; cf. și idem, *ibidem*, p. 17, p. 19 și p. 78. În aceeași lucrare, autorul insistă asupra faptului că „Oastea Domnului” „se luptă cu îndârjire pentru drepturile lui Dumnezeu în lume” (idem, *ibidem*, p. 36). De altfel, preotul sibian a lăsat colaboratorilor și urmașilor săi „îndemnul continuării luptei pentru triumful cauzei lui Dumnezeu în România” (Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 21; vezi aceeași idee în idem, *ibidem*, p. 58).

surprinz toare, inegalabil perspectiv duhovniceasc⁴⁰, publicat în numărul 1 din 1923 al foii amintite: era actul de naștere al misiunii misionare „Oastea Domnului” – o inițiativă înnoitoare, revitalizantă, în sânul Bisericii străbune, de vestire și trăirea Evangheliei după modelul primilor creștini. Militând pentru transformarea vieții lui Dumnezeu în viața fiecărui individ, pentru revigorarea morală și trezirea spirituală a neamului nostru, acest curent viu, dinamic (devenit – sub imperativul biruinței –, în anii de prigoană ai ateismului comunist, „un adevărat giuvaier al Bisericii terestre”⁴²), își propune să reactualizeze valorile creștinismului primar, prin recuperarea bogățiilor ei de învățături scripturistice și bisericești, și reiterează două mari principii biblice de actualitate – voluntariatul duhovnicesc și misionarismul (apostolatul) laic⁴³: „Când de la Nistru, până la Tisa, tot românul se va hotărî împotriva păcatelor, când din Maramureș, până la Dunăre și Marea Neagră, tot românul se va aprinde de dorul și de dorința să trăiască o viață după Evanghelia lui Hristos; când ara aceasta se va umple de fronturi și de ostași hotărâți de luptă împotriva păcatelor; când vom cuceri a doua oară această țară pentru Evanghelia lui Hristos, atunci – și numai atunci – am asigurat pe veci viitorul acestei țări și al acestui Neam. [subl. aut.]”⁴⁴. Un atare demers de mare profunzime duhovnicesc, în specificul nostru național⁴⁵, angajat într-o misiune spirituală de inspirație divină, avea să provoace o uriașă emulație, numărând sute de mii de credincioși (în special ortodocși și greco-catolici), din diverse părți sociale (preoți, intelectuali, militari, țărani, muncitori, elevi, studenți etc.), de diferite naționalități (români, sârbi, unguri, sași, ucraineni etc.), din toate colțurile țării și chiar de dincolo de granițele României sau ale Europei.

În cei 15 ani cât a îndrumat misiunea „Oastea Domnului”, luptând cu ignoranța și prejudecățile contemporanilor săi, cu mentalitatea lor adesea împotrivoitoare și plină de ură, dar conștientizând importanța covârșitoare a tiparului pentru răspândirea cuvântului scris, pentru culturalizarea și ridicarea maselor largi la un alt nivel de înțelegere a rosturilor existenței, preotul Iosif Trifa a reușit să coordoneze apariția și difuzarea a nu mai puțin de două apte publicative săptămânale cu caracter teologic, tiprite în zeci de milioane de exemplare, precum și a aproximativ 50 de titluri de creație de inspirație profund scripturistică (predici, meditații, tâlcuiri, învățături, istorioare religioase etc.), apărute în mai multe ediții și în sute de mii de exemplare⁴⁶, receptate favorabil de mulți teologi și oameni de cultură ai epocii⁴⁷. Neobosit și entuziast, a cumpărat, în 1929, o tipografie a „Oastei Domnului”, a încercat să organizeze librăria acestei asociații, a încurajat creația lirică de factură mistico-religioasă și nașterea imnului duhovnicesc la poporul român, considerându-le a fi instrumente de mare necesitate pentru lucrarea misionară⁴⁸. Toate aceste acțiuni poartă amprenta impresionantului său destin plin de mântesc, sinonim cu jertfa continuă pentru cauza misiunii asumate. În vederea împlinirii idealului de regenerare sufletească a neamului nostru, a depus o muncă istovitoare, coroborată cu numeroase și îndelungate sacrificii de ordin material, fizic și sufletesc; a refuzat cu intransigență orice aservire politică a curentului duhovnicesc pe care îl inițiasc, extremismele de orice fel, manifestările antisemite sau xenofobe și a susținut cu o extraordinară tărie de caracter propria identitate ortodoxă în sfera ecumenismului bazat pe Evanghelia lui Hristos, în contextul valorilor creștine promovate de popoarele civilizate ale vremii⁴⁹.

Evident, activitatea de anvergură desfășurată de preotul Iosif Trifa a stârnit invidia unor reprezentanți ai autorității clericale de atunci, a celor rămași într-un conservatorism comod și avantajos, care i-au impus o serie de constrângeri și i-au întins nenumărate curse, apoi i-au pregătit un proces la capătul căruia aveau să-și răpească atât calitatea de preot, cât și averea, grăbindu-i moartea prin diverse mijloace (lovituri, nedreptăți, presiuni psihice).

⁴⁰ Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 11.

⁴¹ Idem, *ibidem*, p. 53.

⁴² Lucia Hossu Longin, *Memorialul durerii. Un poet creștin: Traian Dorz*, documentar disponibil online la adresa: http://www.youtube.com/watch?v=WjHmO_SAHzw; cf. și Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 76.

⁴³ Vezi Iosif Trifa, *op. cit.*, p. 204 .u., p. 218 .u. și p. 248 .u.

⁴⁴ Idem, *ibidem*, p. 244.

⁴⁵ Vezi idem, *ibidem*, p. 243 .u.

⁴⁶ În acest sens, în lucrarea intitulată *Fericiți în noaptea înaintea ei*, p. 23, Traian Dorz scria următoarele: „Cine cunoaște cu câte sacrificii se tipărește și se cumpără atunci o carte și poate da seama ce jertfă și ce muncă s-au cerut nu numai pentru a fi scrise, dar și tiprite și răspândite un astfel de uriaș număr de creații și foi în popor. În acei ani băntuie de atâtea crize economice, financiare și politice.”; vezi și Mircea P. Curariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 460-461, s.v. *Trifa Iosif*; Gheorghe Gogan, *Preotul Iosif Trifa. O viață de propovăduitor al lui Hristos*, Simeria, Editura „Traian Dorz”, 2008, p. 112-131; cf. și idem, *ibidem*, p. 136: „La vremea respectivă, la o populație de aproximativ 15 milioane de locuitori (din teritoriile românești cuprinse între granițele României actuale) revenea pentru fiecare locuitor o foaie sau o carte religioasă scoasă de acest preot”.

⁴⁷ De pildă, în legătură cu scrierile preotului Iosif Trifa, Nae Ionescu afirma: „Un scris care în adevăr poate să rămână, pentru că nu se leagă de viața trecătoare a ziarului, ci este, în cel mai propriu înțeles al cuvântului, o coală, și încă una care este imposibil să-și lipsească succesul și roadele.” (*apud* Lucia Hossu Longin, *Memorialul durerii. Neclintit în credință: o biografie a preotului Iosif Trifa*, documentar disponibil online la adresa: <http://www.youtube.com/watch?v=rmAWOksQ6rw>).

⁴⁸ Vezi Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1998, p. 139-162 (capitolul 12, intitulat *Nașterea imnului duhovnicesc*); Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. III, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2002, p. 223-252 (capitolul 20, intitulat *Poezia și cântarea*).

⁴⁹ Vezi Gheorghe Gogan, *op. cit.*, p. 137.

Considerat de contemporanii sau de urmașii săi drept un „nou Ioan Gură de Aur al Bisericii”⁵⁰, un sfânt „martor și martir al lui Hristos”⁵¹, un apostol și un vizionar⁵², Iosif Trifa a trecut la cele veșnice în dimineața zilei de 12 februarie 1938, la Sibiu, cu deplina încredințare că memoria îi va fi cândva reabilitată: „Stău liniștit în fața lui Dumnezeu, în fața Bisericii, în fața istoriei că nu sunt vinovat de acuzele ce mi se aduc! Mai curând ori mai târziu, Bunul Dumnezeu, Biserica, neamul și istoria îmi vor face dreptate.”⁵³. Într-adevăr, în septembrie 1990, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a ridicat nedreapta caterisire ce i-a fost aplicată pînă la rîndul lui Iosif Trifa, rămânând ca posteritatea să-l așeze pe un binemeritat loc în rîndul celor mai fervenți apărători ai ortodoxiei din veacul trecut.]

În cele trei creații lirice, structura în vocativ *pas re m iastr* încheag o metaforă cu rol de adresare, aflat cel mai adesea fie în imediată vecinătate a unui verb la imperativ, fie ca bază a unor apozitii dezvoltate, fie ca grup nominal regent al unor atribute sau al unor subordonate atributive. Adjectivul *m iastr* dobîndește, astfel, conotații aparte, în strîns legătură cu ceea ce am menționat mai sus despre sensurile lui, și trimite, în asociere cu substantivul *pas re* (arhetip incontestabil al ideii de zbor), la mesajul profetic al eliberării spirituale generate de cunoașterea adevărului suprem, de esență divină (vezi *Ioan* 8:32: „și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi.”), al descătușării de sub povara păcatului – definitoriu pentru mișcarea al cărei mentor de necontestat a fost preotul Trifa și pe care el a numit-o „un vînt de prim var religios”⁵⁴; și nu uităm că, în cultura tradițională, sosirea păsărilor cîntătoare reprezintă semnul că a venit primăvara – anotimpul regenerării, al renaterii firii înconjurătoare, al noilor începuturi.

Prima versiune a poeziei⁵⁵ rememorează, în cheie simbolică, momentele de încordare ale prigoanei suferite (începînd de prin 1935) de preotul sibian, grav bolnav (după ce trecuse prin nu mai puțin de apte operații), nevoit să-și continue în locuri de pînbegie nobilă misiunea spirituală de a aduce un suflu nou și dinamic în cadrele ortodoxiei românești. În acest context, sintagma *pas re m iastr* este plasată în cazul adresării directe, amintind, încă din primele versuri, de chemarea stăruitoare – lansată către neamul românesc – la o luptă dărușă împotriva tuturor pornirilor vinovate și la conștientizarea necesității de a-și salva ființa printr-o mai adîncă vieuire în lumina poruncilor lui Dumnezeu, pecetluite prin Jertfa lui Hristos de pe Golgota: „*Pas re m iastr*, care ne-ai cîntat / și la umbra Crucii ne-ai îngenuncheat” (Traian Dorz, *Pas re m iastr* (I), în idem, *Cîntări Luptătoare*, p. 28). Finalul se înscrie pe aceeași linie: destinat efemerității pe acest pământ (unde lucrurile cunosc o ciclicitate constantă⁵⁶, cu pendularea între bine și rău, între ascensiune și prăbușire, între izbîndă și eșec, dar și cu încrederea neclintită în biruința definitivă a Adevărului, direct condiționată de intervenția Divinității: „... *Pas re m iastr*, nu mai suspina, / va trece furtuna, se va nsenina” (Idem, *Pas re m iastr* (I), în idem, *Cîntări Luptătoare*, p. 29), dimensiunea umană ajunge să se proiecteze înspre veșnicia petrecută împreună cu Dumnezeu, în „împărăția Fiului iubirii Sale” (*Coloseni* 1:13) – loc de odihnă și de nemăînteruptă bucurie a tuturor celor ce L-au slujit cu ascultare și dragoste: „lângă El odată ne vom bucura, / *Pas re M iastr*, nu mai suspina!” (Idem, *ibidem*, p. 29).

⁵⁰ Traian Dorz, *Fericiții noștri înaintași*, p. 25.

⁵¹ Idem, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 382; cf. și Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 45 și p. 109.

⁵² Vezi Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. III. *Rugul*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 487-488 și p. 540-543; Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 101 și p. 124; Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. I-III, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1998-2002.

⁵³ *Apud* Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 275; vezi și Gheorghe Gogan, *op. cit.*, p. 5: „Preot de vocație incontestabilă, cu o profundă conștiință a responsabilității misiunii asumate, personalitate de o memorabilă frumusețe a sufletului, cu o nesecată putere – atât de rară zilelor noastre – de a se dăruși, se va impune, fără drept de apel, în fața contemporanilor și, impregnînd totodată irevocabil mișcarea creată de el cu aceleiași sfînte și nobile trăsături. Caracter complex, lipsit de orice contradicție lăuntrică, iubitor pînă la jertfa de frați, dar caustic și intransigent cu opoziții, ortodox profund în structura sa lăuntrică, dar supraconfesional în metoda sa de propovăduire a Evangheliei, va incita mereu pe cei care l-au admirat sau criticat. [...] și doar lungul drum al posterității îi va putea limpezi și reda sensul primar”.

⁵⁴ Iosif Trifa, *op. cit.*, p. 243; vezi și Sergiu Grossu, *Un vînt de prim var religios. Rînduiala luptei spirituale în mișcarea ortodoxă „Oastea Domnului”*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005.

⁵⁵ Poezia este inspirată – după cum o dovedește însemnarea de sub titlu – din *II Samuel* 23:1: „Iată cele din urmă cuvinte ale lui David: cuvintele lui David, fiul lui Iesei, graiurile bărbatului suspus, ale unsului lui Dumnezeu, celui din Iacov, ale dulcelui cântăreț din Israel”.

⁵⁶ Vezi, în acest sens, Traian Dorz, *Coboară ziua*, în idem, *Cîntări de Sus*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008, p. 209: „Niciunele nu stău din drum, / nici nu se abat din cale, / ci toate în, ca-nțâi, și-acum / porunca Voii Sale. // Urmează după noaptea zi / și iarnă după vară, / merg toate-toate cum ar fi / înțâia și seară ...”.

Varianta a doua a poeziei – scrisă la 12 februarie 1938 (după cum o arată însemnarea de sub titlu⁵⁷), data trecerii la cele veșnice a preotului Iosif Trifa – are, în virtutea momentului cruciat în care este închinată, o mai accentuată mireasmă de doină, aidoma cântecelor de jale din lirica noastră populară. Dacă primele două versuri coincid cu cele din versiunea anterioară („*Pas re m iastr*”, care ne-ai cântat / și la umbra Crucii ne-ai îngenușcheat” (Traian Dorz, *Pas re m iastr* (II), în idem, *Cântări Luptătoare*, p. 29), strofa a doua oferă, într-un mod aproape neașteptat (dar necesar pentru cititorul neavizat), „cheia” folosirii insistente, în cele trei poezii, a acestei metafore, prin intermediul unei construcții ce actualizează o relație sintactico-semantică de echivalență, în care baza și apozitia stau în cazul vocativ: „mare-i încercarea care ne-a lovit, / *pas re m iastr*, p rinte iubit.” (Ibidem, p. 30). În același text, grupul nominal *pas re m iastr* mai apare ca regent într-o structură cu propoziția atributivă izolată descriptivă – având rolul de a sublinia vocația de om al jertfei a preotului Iosif Trifa, dornic ca poporul să se poată fi iluminat și transfigurat de puterea cuvântului lui Dumnezeu („*Pas re m iastr*”, care ai căzut / pentru mântuirea neamului pierdut” (Ibidem, p. 30) –, precum și într-o construcție conținând promisiunea fermă a discipolilor lui că sacrificiul de sine și mesajul evanghelic transmis, peste timp, de acest brav teolog român al secolului trecut nu vor rămâne fără ecou în sufletele lor: „*Pas re m iastr*”, noi solia ta / niciodată - nă lume nu o vom uita” (Ibidem, p. 30). Ultimele patru strofe ale acestei versiuni ample a poeziei alcătuiesc o minunată și stăruitoare rugăciune de mijlocire, ce relevă similitudini cu venerarea sfinților, practică în ortodoxie⁵⁸, dar și (dintr-un alt unghi de vedere) cu una dintre funcțiile discutate mai sus ale personajelor mitice – „aceea de a fi agenți de legătură între pământ și cer, între lumea de aici și cea de dincolo”⁵⁹: „*Pas re m iastr*”, zboară tot mai sus, / până-acolo-n Fața Domnului Iisus, / [...] // *Pas re m iastr*”, spune-n Fața Sa / lacrimile noastre, suferină a grea” (Ibidem, p. 30-31).

Cea de-a treia (și cea mai cunoscută) variantă a poeziei (pusă pe note și inclusă, cu modificări infime, în cântările de cântări ale „Oastei Domnului”⁶⁰) conturează, încă din prima strofă, profilul aceluiași vrednic slujitor al Sfântului Altar – un mesager credincios al lui Dumnezeu (supranumit de contemporani „gornistul”⁶¹), un luptător neobosit pentru cunoașterea și răspândirea Cuvântului Său în poporul nostru –, oferind, chiar de la început, „dezlegarea” metaforei în discuție printr-o structură apozitivă complexă (înălțată), în care apozitiile aflate în succesiune reprezintă baze pentru alte apozitii dezvoltate în cazul vocativ: „*Pas re m iastr*”, sol trimis de Sus, / vestitor al Jertfei Domnului Iisus, / trâmboi cerească, credincios străjer, / *neuitat p rinte*, odihne-te-n cer!” (Traian Dorz, *Pas re m iastr* (III), în idem, *Cântări Luptătoare*, p. 31). Poezia continuă în maniera primei strofe din celelalte două versiuni, amintind de aceeași chemare profetică la mântuire și la prinderea sensului Jertfei lui Hristos, în contrast cu deertăciunea celor pământeni (cf. *Ecclesiastul* biblic): „*Pas re m iastr*” cu duioasă cântat, / de Iubirea Crucii ne-ai apropiat, / când din valul lumii ne-ai chemat cu zel / tot mai lângă Domnul, tot mai lângă El.” (Ibidem, p. 31)⁶². Ultima strofă (aproape identică cu prima) încheie simetric o poezie (și un ciclu în miniatură), accentuând – prin intermediul aceluiași tip de structură apozitivă – ideea centrală a celor trei creații lirice: „*Pas re m iastr*”, sol trimis de Sus, / vestitor al Jertfei Domnului Iisus, / trâmboi cerească, credincios străjer, / *scump P rinte Iosif*, odihne-te-n cer.” (Ibidem, p. 32).

O scurtă aluzie la faptul că această poezie face parte din tezaurul muzical al „Oastei Domnului”, fiind pusă pe note – așa cum am menționat – în anii '30 ai secolului trecut, găsim în amplul poem dorzian intitulat *Mereu prin lupte*, construit (ca și cele de mai sus) în termenii adresării directe față de pântele sufletească al eului liric⁶³: „[...] și - i mai cântăm la cruce *dulcea* «*Pas re m iastr*», / din adâncă ta odihnă și

⁵⁷ Inițial, poezia a fost publicată în „Glasul dreptății”, nr. 8, 12 februarie 1938, p. 2, și are ca dedicație sub titlu „Pântelui Iosif Trifa”.

⁵⁸ Vezi * * *, *Catehism ortodox*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 2002, p. 46-47.

⁵⁹ Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 445, s.v. *pas re m iastr*.

⁶⁰ Cf. * * *, *Să cântăm Domnului. Carte de cântări a Oastei Domnului*, ediția a XII-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010, p. 314-315.

⁶¹ Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*, p. 85 și p. 363; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 61, p. 114, p. 150, p. 184, p. 315 și p. 318; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. IV. *Pârğa*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2002, p. 314.

⁶² Ultimul vers al strofei citate face aluzie la una dintre puținele poezii scrise de însuși preotul Iosif Trifa, intitulată *Un cântec preadulce*, în care fiecare dintre cele cinci strofe se încheie cu versul „mai lângă Domnul meu, mai lângă El...” (vezi * * *, *Să cântăm Domnului. Carte de cântări a Oastei Domnului*, p. 105-106; Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*, p. 139-160 *passim*; idem, *Cântarea, ca meditație*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2012, p. 118-121; Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 21).

⁶³ Vezi Traian Dorz, *Fericiții noștri înaintea ei*, p. 25; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*, p. 277; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 82 și p. 376; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. IV. *Pârğa*, p. 192, p. 383, p. 423, p. 465, p. 471 și p. 510.

auzi cântarea noastră ” (Traian Dorz, *Mereu prin lupte*, în idem, *Cânt ri Lupt toare*, p. 47). Textul a fost scris la Rusaliiile din 1939⁶⁴, la un an după plecarea în via a preotului Iosif Trifa, cel ce – încredințat cu această misiune care este rodul unei inspirații divine – instituise, în testamentul său sufletească, scrierea toare Pogorârii Duhului Sfânt ca praznic al „Oastei Domnului”, la care, anual, urmașii lui să vină la mormântul din Sibiu pentru reculegere și îmbărbătare⁶⁵. În aceste versuri, adjectivul *măiestrit* este pe lângă același substantiv și constituie, astfel, o sintagmă ce trimite la titlul poeziei-cântare discutate anterior, nume propriu determinat, la rândul său, în antepunere, de adjectivul-atribut *dulce*, cu rolul de a sublinia trairile pline de duioșie, de mângâiere, de zidire sufletească ori desfructuozitate, generate de armoniile sacre ale unui imn cu iz baladesc, reprezentativ pentru valorile promovate de asociația „Oastea Domnului” și închinat memoriei unui om care și-a dat ruit întreaga viață pentru binele Bisericii, al țării și neamului său⁶⁶.

Capodopera liricii dorziene închinată personalității mentorului spiritual al autorului este poezia *Cânta o pas re măiestrit* (pusă și ea pe note), publicată, inițial, în volumul *Doina Golgotei* (1938)⁶⁷ – un poem desprins parcă dintr-o legendă veche, ce debutează, în stilul cunoscut al basmelor românești, cu un verb (repetat ulterior) la indicativul imperfect, menit să sublinieze o componentă fundamentală a ființelor înaripate (faptul fiind anticipat, după cum se observă, încă din titlul poeziei): „*Cânta o pas re măiestrit*, / de Golgota duios cânta, / de taina cerului sihastru, / de pacea și iertarea noastră / atât de limpede cânta, / c doina dulce și măiestrit / din glasul ei măfermeca.” (Traian Dorz, *Cânta o pas re măiestrit*, în idem, *Cânt rile Dintâi*, p. 96). În versurile citate, adjectivul *măiestrit* formează, din nou, o perifrază împreună cu substantivul *pas re*, de data aceasta articulat nehotărât, având însă același referent: preotul Iosif Trifa, slujitor devotat al ortodoxiei, care (așa cum am arătat) s-a adresat neamului românesc printr-un mesaj profund scripturistic, încărcat de semnificații duhovnicești și centrat pe Evanghelia lui Hristos cel Răstignit⁶⁸, un mesaj deslușit, plin de blândețe, dar și de luciditate, despre Jertfa cea mântuitoare, despre Împărăția Cerurilor, despre misterul rugăciunii în singurătate (cf. *Matei* 6:6)⁶⁹, atunci când „cerul, mai aproape de pământ – devine intim, aproape palpabil”⁷⁰, despre darurile Crucii, menite să restabilească legătura dintre om și Dumnezeu.

Ar tam, mai sus, că printre atributele arhetipale ale mirificei zburătoare se numără cântecul ei minunat (care poate învia chiar și morții⁷¹), precum și vocația majoră de a fi pas re c l uzitoare, eliberatoare, „simbolul iubirii și al providenței dumnezeiești”⁷², epifanie în aria terestrului⁷³, mesager constant al Divinității, „angajându-se efectiv și total, cu puterile sale, în scoaterea omului, peste hotare de netrecut, în climatul altei lumini”⁷⁴, spre mult visatul „altundeva”, considerat un tărâm sacru al fetei dușiniei. În mod

⁶⁴ Vezi idem, *Mereu prin lupte*, în idem, *Cânt ri Lupt toare*, p. 48. Poemul este inspirat – după cum o arată nota de sub titlu – după *Isaia* 41:10-12: „Nu te teme, că Eu sunt cu tine, nu privi cu îngrijorare, că Eu sunt Dumnezeul tău. Eu îți dau tărie și te ocrotesc și dreapta Mea cea tare te va sprijini. Iată că se vor ruina și de ocară se vor face toți cei ce sunt aprinși împotriva ta; toți vor fi nimici și vor pieri cei ce se fac vrăjmași ai tăi! Căuta-vei și nu vei găsi pe cei ce te urăsc pe tine și ca o nimică vor fi cei ce vor să se lupte cu tine”.

⁶⁵ Iată cuvântul testamentar al preotului Iosif Trifa, reproduc în „Ecolul”, nr. 5, 1937, apud Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. II, p. 140: „*Să veniți la mormântul meu în fiecare an de Rusalii, să veniți când și că și veți putea la mormântul meu cu flori, cu cântări, cu rugăciuni, cu vorbiri, cu Cuvântul lui Dumnezeu – Biblia, pentru că și dincolo de mormânt și mă încredințez și mă bucur că Oastea Domnului cea vie trăiește, lucrează și biruie.* [subl. aut.]”; vezi și Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 402; idem, *Istoria unei jertfe*, vol. IV. *Pârğa*, p. 299-332 (capitolul 18, intitulat *Frumoasele noastre Rusalii*); Gheorghe Gogan, *op. cit.*, p. 33.

⁶⁶ Vezi Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 24-26.

⁶⁷ Poezia a fost inclusă, ulterior, în volumul *Cânt rile Dintâi* (ce conține creațiile lirice revizuite de autor din patru dintre ciclurile sale de început: *La Golgota*, *Pe drumul Crucii*, *Doina Golgotei* și *Darul Lacrimilor*), apărut la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului”, 2004, p. 96-97.

⁶⁸ Vezi Iosif Trifa, *op. cit.*, p. 204 și urm.

⁶⁹ Vezi, în acest sens, și Traian Dorz, *Nu-mi suspina, iubire!*, în idem, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 44-45: „Nu-ți mai întoarce ochii spre niciun loc și vis / ce și-ai putut odată dori aici și cere, / și-n dragostea-mpletită a cerului deschis / îmbrăși-ează și crucea și-nvâluie-o-n tăcere. // Singurătatea sfântă în care ai ajuns / alunge și orice strigăt ori oaptă tulburată, / în jurul tău vin înșeri cu dulcele răsunat / ce năvălește și s-rut o cruce-mpreună”.

⁷⁰ Paul Evdokimov, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*. Prefață de Olivier Clément. Traducere: Carmen Bolocan, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 15.

⁷¹ Vezi Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 18.

⁷² Victor Aga, *Simbolică biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*, ediția a II-a, Timișoara, Editura Învierea, 2005, p. 279, s.v. *pas re*.

⁷³ Vezi Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 86-87.

⁷⁴ Idem, *ibidem*, p. 90.

similar, intuind criza morală în care se afla neamul românesc în acea perioadă, preotul Iosif Trifa a lansat către poporul său (cu care, de altfel, s-a contopit până la suprapunere) o chemare mântuitoare, la emancipare spirituală, la redare a libertății și dezrobire duhovnicească (cf., de pildă, *Isaia* 61:1; *II Corinteni* 3:17), purtătoare a unei revelații divine, un mesaj care să îndrume – mai ales în situații de neîmplinire sau de impas existențial – orice suflet dornic să se deschidă pentru a cunoaște tainele lui Dumnezeu încrăm din lumea aceasta (cf. *Matei* 13:11, *Marcu* 4:11, *Luca* 8:10), să-și înnoiască mentalitatea și să-și orienteze viața înspre îndumnezeire (cf. gr. *metanoia*), înspre valorile absolute și pure ale Cerului. Această decizie implică însă verticalitate (vezi ideea de zbor!), continuu sacrificiu de sine, pentru a putea conferi mesajului soliditate și perenitate, iar celor ce și-l însușesc – ieșire din uzanțele cotidianului, bucuria supremă a detașării de limitele legăturilor pământești și aspirația neîntreruptă (adesea zbuciumată) spre infinit și înfinire, eliberarea de efemer, de captivitatea trupului, întru etern în lăcașul spiritual și atingerea a unor realități esențiale, descătușare de povara materiei (pentru tălmăchirea sufletului) și trăirea unei experiențe mistice fundamentale. Și, dacă pasrea noastră este o ființă atât de luminată, întrupare a înșelămintei lumii solare, se poate afirma că inițiativa preotului Iosif Trifa (ce vizează regenerarea de natură spirituală) presupune, prin extrapolare, intenția (și reușita) de a reda „vederea” celor orbi suflete în lumina Evangheliei, căluzindu-le „zborul”, cu dragoste și înțelepciune, dinspre întunericul păcatului și al morții către un orizont spiritual, încercat de strălucirea harului divin⁷⁵, întru devenirea ființei în zădărnici de a aparține unei alte lumi – diferită, superioară față de cea palpabilă –, privită în înțelesul ancestral al existenței perfecte, impregnată de un pronunțat sens creator al sacralității, în unire (și (re)unificare) deplină cu Divinitatea.

De asemenea, în strofa citată mai sus, adjectivul în discuție, cu funcție sintactică de atribut, alături de un alt termen polisemantic, *dulce*⁷⁶, apare și în vecinătatea unui substantiv propus cândva să fie reînscris în UNESCO: *doină*⁷⁷ – o emblemă a românității, cu inflexiuni de rugăciune sacră. „Sublimat”, tema *Măiestrii* [subl. aut.] se conține [...] în revirirea de undă infinită a doinei”⁷⁸. În asociere cu regentul *doină*, adjectivul *măiestru* actualizează sensurile ‘lucrat, alcătuit sau executat cu măiestrie, cu meșteșug, cu artă; realizat în mod iscusit, măiestrit’; ‘dăruit cu puteri magice; miraculos, nezdrăvan, fermecat, vrăjtit’; ‘frumos, minunat, desvârșit, fermecător, uimitor’⁷⁹. Astfel, în concepția creștină, Jertfa de pe Golgota este singura cale prin care omul uman (supus, prin însăși natura ei, păcatului) poate fi restaurat în relație cu Dumnezeu-Tatăl; unic este și acest vechi cântec al românilor, cu melisme și armonii inconfundabile, cu efecte benefice asupra sufletului⁸⁰, împlinindu-l și îndestulându-l, provocându-i mulțumire și încântare prin implicațiile sale afective; și tot unic rămâne „Doina Golgotei” (vezi titlul volumului unde poezia a fost inclusă inițial), transpus concret în înșelămintea principiilor directoare ale mișcării de renaștere spirituală „Oastea Domnului” – un fenomen aproape miraculos în istoria Bisericii și a neamului nostru.

⁷⁵ Vezi Athena T. Spear, *op. cit.*, p. 18-19; cf. și Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 100 și, respectiv, p. 104, unde se arată că măiestria poate fi considerată pasrea „nesomnului și a chemării la dragoste”, „căluzitoare în dragoste și în moarte”.

⁷⁶ Cf. și studiul nostru *Adjectivul dulce în volumul Osana, Osana, de Traian Dorz*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”. Seria științe filologice, XLVIII (2010), p. 44-58.

⁷⁷ Vezi Constantin Noica, *op. cit.*, p. 318 și; cf. și Grigore Vieru, *Frumoasă - limba noastră*, în idem, *Acum și în veac. Poeme, cântece, confesiuni*, p. 225: „Pe ramul verde tace / O pasăre măiestru / Cu drag și cu mirare / Ascultă limba noastră. // De-ar spune și cuvinte / Când cântă la fereastră, / Ea le-ar lua, tu bine, / Din sfântă, limba noastră.”; cf. și A. Vlăduț, *Lui Eminescu*, în idem, *Versuri și proză*. Antologie, studiu introductiv, cronologie și bibliografie de Virgiliu Ene, București, Editura Albatros, 1987, p. 9: „Tot mai citesc măiestra-și cărțile, / De și-i oțel pe dinafar”. De asemenea, profesorul G. I. Tohneanu și-a intitulat *Măiestra* o carte (apărută la Reșița, în Editura Timpul, 2000) „ce sugerează potențialul estetic al limbii române și frumoșele stilistice din operele marilor noștri furi de literatură și limbă literară” (precizarea apare pe coperta a IV-a a volumului), „cu gândul la Limba Română, la isprăvile graiului mioritic, săvârșite de lungul iră al rostitorilor lui, de poezii anonime ai folclorului, de scriitorii de seamă ai literaturii noastre culte” (idem, *În loc de predoslovie*, în idem, *ibidem*, p. 5).

⁷⁸ Ion Pogorilovschi, *op. cit.*, p. 74; vezi și replica lui Brâncuși adresată Mariei Tănase: „Marie! a fi în stare să dătuiesc pentru fiecare cântec al nostru o *Pasăre măiestru* [subl. aut.]” (*apud* idem, *ibidem*, p. 74).

⁷⁹ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Scriban, MDE, NDU, s.v.; CADE, s.v. *măestru*, *măestru*; înțelesuri, DU, s.v. *măestru*; CDER 4983, s.v. *măestru* (-*măestru*).

⁸⁰ Vezi și V. Alecsandri, *Doina*, în idem, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de D. Murărușu, București, Editura Minerva, 1971, p. 137: „*Doină, doină, cântec dulce!* / Când te-aud nu-mă mai duce. / *Doină, doină, viers cu foc!* / Când răsună eu stău în loc.”. Poate nu întâmplător preotul Iosif Trifa scria în „Tribuna” (Arad), nr. 112, 27 mai / 9 iunie 1909, p. 1, următoarele: „Doina noastră nu moare, nici nu poate muri. În curgerea vremii ea s-a împletit într-o minunăție nedespărțită cu sufletul românului. Până va trăi, sufletul românesc va cânta și va doina.” (*apud* Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. III, p. 31).

Dincolo de farmecul și melodicitatea-i specifică, acest cântec inimitabil, de demult și de totdeauna, alcătuit cu minunată dăruire și meșteșug, impregnat de o forță de sugestie neobișnuită⁸¹, transfigurează în chip uluitor ființa, despovârând-o de toate legile gravitației, unicizează intensitatea trăirii, facilitează căutarea / regăsirea de sine și adâncirea în sacralitate, cea care însușește te, întinerește te, înviorează: „Din calea mea, pierdut-n lume, / o clipă m-am oprit să-ascult; / și nu mai știu ce-a fost anume, / pentru că -s numai eu pe lume, / aș amâna fermeca de mult, / uitasem unde sunt și cum e / și nu mă sâturam să-ascult.” (Traian Dorz, *Cânta o pas-re m-iastr*, în idem, *Cântările Dintâi*, p. 96). În consecință, misiunea – asumată, treptat, de eul liric – de a răspândi Cuvântul Sfânt, de a chema și pe alții la întâlnirea cu Divinitatea umple viața și sufletul, în ciuda nenumăratelor lupte, a durerilor inerente ale existenței pe acest pământ și a imensului sacrificiu ce garantează perenitatea creației artistice: „Duiosul viers, pe nesimțite, / am început să-l cânt și eu; / prin sfârșirile cumplite, / cu râu de lacrimi neoprite, / în viersuri, eu m-am frânt mereu; / cântarea Jertfei preaiubite / m-a întâlnit cu Dumnezeu!” (*Ibidem*, p. 96).

În strofa a patra a poeziei, adjectivul *m-iastr* apare, de două ori, cu formă de genitiv, ca determinant atributiv al substantivului *pas-re* (cu genitivul *pas-rii*), în grupuri nominale alcătuite în jurul centrului reprezentat de termenii din același câmp semantic: „Cu cântul *pas-rii m-iestre* / și astăzi în tristarea-mi stâng, / când vântu-mi cântă la ferestre / și-mi spune-a Golgotei poveste, / în viers bucuri de suflet frâng. / Prin *doina pas-rii m-iestre* / mă rog adânc / și cânt, / și plâng...” (*Ibidem*, p. 96). Într-adevăr, în elegerea superioară (și justă) a glasului „gornistului [...] de la Sibiu”⁸², a inițiativei lui singulare și, implicit, a mesajului acesteia, în fermecătoarea sa plenitudine, ca și sensul restaurator al Crucii lui Hristos se înscriu, peste timp, într-un continuu *azi*, în care funcția lor primordială – aceea de a aduce bucurie și desfătare, vindecare și purificare – se împletește cu dramatismul de neegalat al sacrificiului suprem dat de Dumnezeu pentru salvarea omului din păcat și cu frământările concretului existențial, reflectându-se în starea de grație din momentul rugăciunii și în jertfa de sine a eului liric din actul creației – rod al descoperirii preaplinului sufletului și, deopotrivă, poartă deschisă spre legătura intimă cu Cerul, spre noi orizonturi și perspective divine: „O, *Doina Golgotei*... cum plânge / în tine *cântecul preasfânt!* / De-o dragoste scldat-n sânge, / de Sânul cel străpuns ce strănge, / iertat, norodul Său cel sfânt! / ... Te cântă cu cât mai mult voi plânge / și plâng cu cât mai mult Te cânt.” (*Ibidem*, p. 97). Cântecul sacru, izvorât „din al Tainei Cereșe Nehotar” (idem, *Cântările noastre*, în idem, *Cântări de Sus*, p. 101), poartă, în alcătuirea-i *m-iastr*, însemnele etern durabile ale Învierii lui Hristos și semnificațiile esențiale ale biruinței Binelui, Adevărului și Iubirii, cu tot ce presupun aceste trăsături fundamentale ale Divinității. Iar pe măsură ce momentele de impas ale ființei umane par mai anevoioase, iar sacrificiile și renunțările – din ce în ce mai necesare, în aceeași măsură *cântările nemuritoare* se nasc tot mai inspirate, răsună „cu tot mai larg ecou” (idem, *Cât se tot veste te astăzi*, în idem, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007, p. 71), în pofida oricărui suferințelor și opreliților (sau, mai degrabă, în contrast cu acestea), împletind, în chip desvârșit, lacrima cu rugăciunea, într-o revelație unică a spiritului, și străbătând – fără ezitare – timpul, veacurile, lumea.

*

Printre termenii românești înrudiți etimologic (și, uneori, semantic) cu adjectivul *m-iestru* (feminin *m-iastr*) se numără, de pildă, *a m-iestri*, *m-iestrie*, *m-iestrit*. Astfel, verbul *a m-iestri*, derivat de la adjectivul *m-iestru*, este glosat în dicționare, în dreptul valorii sale tranzitive, cu indicația ‘rar’ sau ‘livresc’ și cu sensul actual ‘a lucra (ceva) cu (deosebit) pricepere, cu m-iestrie, cu migală’, ‘a executa (ceva) artistic, cu (mare) îndemânare, cu artă’⁸³, la care unele lucrări lexicografice adaugă un alt înțeles rar al acestuia: ‘a inventa, a descoperi, a născoci’⁸⁴. Verbul este întâlnit într-un poem dorzian din volumul *Locurile noastre sfinte*, intitulat *Biserica Transilvaniei* dedicată lacaurilor românești de cult (și de cultură)

⁸¹ Cf. Octavian Goga, *În muni*, în idem, *Opere. I. Poezii. Teatru. Mărturie. Însemnări. Jurnale*. Ediție, note, variante și comentarii de Ion Dodu Bălan. Introducere de Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 122: „Cântarea *m-iastr* din codrii cununi / Dă strunelor mele povață, / și-o mândră poveste strivită de vreme / Truditul meu suflet învață”.

⁸² Traian Dorz, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*, p. 363; vezi și idem, *Istoria unei jertfe*, vol. II. *Cernerea*, p. 277; cf. și idem, *ibidem*, p. 375, unde preotul Iosif Trifa este supranumit „gornistul Domnului”. De altfel, supranumele *gornistul* – dat preotului Iosif Trifa de către contemporanii și urmașii săi – apare de nenumărate ori în scrierile memorialistice ale lui Traian Dorz; cf. și Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 64, p. 67 și p. 74.

⁸³ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, MDE, NDU, s.v.; CADE, în anuț, DU, s.v. *m-iestri*; CDER 4983, s.v. *m-iestru* (*-eastr*).

⁸⁴ Vezi DLR, MDA, s.v.; cf. și sensurile ‘a face, a crea’, menționate în * * *, *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacția acad. Tudor Vianu, București, Editura Academiei, 1968, s.v.

– daruri ale lui Dumnezeu pentru locuitorii acestui pământ; concepute în chip magistral, cu mult mîgalie și pioșenie, ele au fost destinate să mențină în dărză consecvent, de-a lungul veacurilor, credința strămoșească în ființa națională a neamului nostru, în ciuda vicisitudinilor istoriei, păstrându-și viabilitatea tocmai datorită inspirației divine cu care au fost hărăziți creatorii lor. Tiu și nețiu, grație statutului lor de oameni ai jertfei, ai rugăciunii și ai închinării alese, de creștini plini de evlavie și de iubire pentru semenii, de statornicie și trîre sfânt în perspectiva vecniciei: „Biserica Transilvană, / tu pari un psalm sfios și sfânt, / uitat de îngeri pe-o sprânceană / mai mult de cer ca de pământ. // Ce sfinți și-au mîiestrit ființa, / din ce divini stejari și brazi, / cîtu ne-nve nice îți credința / și dragostea ne-o îi și azi!” (Traian Dorz, *Biserica Transilvană*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, ediția a II-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010, p. 35).

Participiul *mîiestrit* (< vb. *a mîiestri*) ‘(despre manifestări, realizări ale oamenilor) care dovedește înțelegere, abilitate, ingeniozitate, pricepere’; ‘lucrat sau executat artistic, cu mîiestrie, cu mult meșteșug, cu artă, cu talent’; ‘frumos, minunat, desvîdit’⁸⁵ apare în poezia *Mereu prin lupte*, într-o secvență vizând caracterul duplicitar al multor a-zi și „apărători” ai Adevărului Suprem, ale căror intenții se ascund sub aparența unor precepte fundamentale umane și spirituale, transpuse în vorbe pricepute și pline de dibăcie, care însă pot induce în eroare sinceritatea sufletului doritor de ascensiune neîntreruptă spre Dumnezeu, întinându-i conștiința și atrîgându-l, din nou, în mrejele de ertăciunilor lumetice: „[...] minciuna se îmbracă în podoabe farisee, / ascunzînd sub masca sfîntă fîrdelegile atee, / patimile, lăcomia și pornirile hidoase / sub cuvîntele *mîiestrite* și mici evlavioase” (Traian Dorz, *Mereu prin lupte*, în idem, *Cîntări luptătoare*, p. 46)⁸⁶.

Neologismul *maestru*, împrumutat din italiană (it. *maestro* < lat. *magister* avînd drept corespondent rom. *mîiestru*), apare de două ori (ca termen de referire, în nominativ, respectiv, ca termen de adresare respectuoasă, în vocativ) într-un poem din volumul *Locurile noastre sfinte*, ce propune un paralelism între semnificațiile ansamblului sculptural brîncușian de la Tîrgu-Jiu și episodul biblic al prîtirii și al împărțirii cu pâine și vin în Joia Patimilor, la Cina cea de Taină – moment culminant al unei misiuni divine și, totodată, un nou început: „La Masa asta a Tăcerii, acum *Maestrul* ne-a adus / cu El și-ai Lui, cei doisprezece, / – al treisprezecelea s-a dus...” (Traian Dorz, *La Masa asta a Tăcerii*, în idem, *Locurile noastre sfinte*, p. 51); „– *Maestre*, ceasul acesta-i unic și grav, / înfricoșat de sfînt, / primește-ne și ne-mpreună cu sensul-acestui legământ!” (Idem, *ibidem*, p. 52). În româna actuală, substantivul în discuție s-a specializat, funcționînd ca termen magistral, folosit pentru a vorbi cu sau despre cineva care activează într-o profesie intelectuală (în sfera artelor, a literelor sau a științei), cu sensul ‘persoană (foarte competentă), înzestrată cu multe cunoștințe, cu multă pricepere, experiență sau talent) care a adus contribuții deosebite de valoroase într-un anumit domeniu de activitate, fiind adesea considerat drept îndrumător, model, exemplul unei coli, creator al unui curent; dascăl, magistr’⁸⁷. În versurile citate însă, termenul în discuție este scris cu majuscule (decă, are rol de nume propriu), trimișînd, aluziv, fie la persoana lui Iisus Hristos-Dumnezeu, Creatorul Universului, Stăpînul timpului și spațiului (privit în relație cu discipolii și ei), fie la prototipul artistului – model de dăruire plină în și prin creația sa –, al deschizătorului de drumuri, al fîrătorului de opere nemuritoare⁸⁸, străbătute de fiorul sacru al jertfei și, ipso facto, demne de venerație, menite să lege între ele adevărurile profunde specifice celor trei dimensiuni de pe axa temporală: trecutul, prezentul și viitorul.

*

După cum se observă din cele de mai sus, deși termenul *mîiastru* (alături de alții, înrudiți cu el) nu apare cu o frecvență ridicată în lirica lui Traian Dorz (iar semnificațiile sale sunt, în majoritate, cele uzuale, înregistrate în dicționare), ocurența acestui adjectiv în anumite grupuri nominale generează, uneori, veritabile spații de poeticitate, a căror abordare nu poate fi epuizată într-o cercetare ca cea de față; scopul nostru a fost

⁸⁵ Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Scriban, MDE, NDU, s.v.; CADE, în neanu, DU, s.v. *mîiestrit*.

⁸⁶ Cf. și M. Eminescu, *Memento mori (Panorama de ertăciunilor)*, în idem, *Poezii. I*, p. 178: „și sub degete *mîiestre* arfele cuget mite”.

⁸⁷ Vezi DLR, MDA, DEX, CADE, DLRLC, DLRM, în neanu, DU, Scriban, MDE, NDU, s.v.; G. I. Tohăneanu, „*Via a lumii cuvintelor*”. *Vechi și nou din latină*, p. 196; cf. și sensul ‘artist (de renume)’, menționat în * * *, *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, s.v.

⁸⁸ Într-o capodoperă a dramaturgiei românești inspirată de mitul jertfei creatoare, personajul central, Manole Crudu, susține că „funcția artei este afirmarea și ordonarea, nu ștergerea și dizolvarea” (Horia Lovinescu, *op. cit.*, p. 38), căci „arta este, înainte de orice, semnul puterii omului asupra haosului și morții.” (idem, *ibidem*, p. 55).

ca, la o primă semnalaie și analiză elementară, s-a evidențiat faptul că sensurile lui devin repere necesare în lungă cale a „descifrării” textului.

În plus, dincolo de simpla actualizare a unor accepții mai mult sau mai puțin cunoscute, în asocieri ce trimit la anumite valențe simbolice de sorginte mitică, semantica adjectivului menționat pune în lumină, în câteva creații lirice de factură mistico-religioasă, aspecte referitoare la crezul artistic al autorului și la concepția sa despre viață și despre Divinitate; și aceasta – în direct legătură cu traseul său existențial, categoric marcat de întâlnirea cu preotul Iosif Trifa, „Pasrea Măiastră a ortodoxiei românești”⁸⁹, și cu mișcarea de renaștere spirituală „Oastea Domnului”, ale cărei precepte se centreză, așa cum am văzut, pe sensul mântuitor revelat prin „doina Golgotei”. În definitiv, „doina aceea a Păștii Măiestre poate undui pașii către Cer. Aducând, pe acordurile ei, lumină, pace, tinerețe și frumusețe...”⁹⁰.

Izvoare literare

- Alecsandri, V., *Pasteluri și legende*. Postfață și bibliografie de Mihai Drăgan, București, Editura Minerva, 1987.
- Alecsandri, V., *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de D. Muraru, București, Editura Minerva, 1971.
- Blaga, Lucian, *Poezii*, vol. I. Antologie, prefață și bibliografie de George Gană, București, Editura Albatros, 1972.
- Botta, Emil, *Poezii*. Cuvânt-înainte de Valeriu Râpeanu. Text îngrijit, note și variante de Aurelia Batali, București, Editura Eminescu, 1979.
- Creangă, Ion, *Povești, Amintiri, Povestiri*. Ediție îngrijită și repere istorico-literare alcătuite de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncu, București, Editura Minerva, 1983.
- Dorz, Traian, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- Dorz, Traian, *Cântări de Sus*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
- Dorz, Traian, *Cântări Luptătoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005.
- Dorz, Traian, *Cântările Dintâi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.
- Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
- Dorz, Traian, *Locurile noastre sfinte*, ediția a II-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.
- Eminescu, Mihai, *Opere. V. Literatura populară*. Ediție critică de D. Muraru, București, Editura „Grai și suflet – Cultura Națională”, 2000.
- Eminescu, M., *Poezii. I-II*. Ediție critică de D. Muraru, București, Editura Minerva, 1982.
- Eminescu, Mihai, *Proză literară*. Ediție îngrijită, tabel cronologic, note, referințe critice și bibliografie selectivă de I. Cheie-Pantea, Timișoara, Editura Facla, 1987.
- Goga, Octavian, *Opere. I. Poezii. Teatru. Măști. Însemnări. Jurnale*. Ediție, note, variante și comentarii de Ion Dodu Bălan. Introducere de Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Gyr, Radu, *Balade*. Notă asupra ediției de Ioan Popițeanu. Postfață de Adrian Popescu, Constanța, Editura Ex Ponto, 1999.
- Ispirescu, Petre, *Legende sau basmele românilor*, Timișoara, Editura Facla, 1984.
- Lovinescu, Horia, *Moartea unui artist. Piesă în două părți*, București, Editura Eminescu, 1975.
- Sadoveanu, Mihail, *Creanga de aur. Nopțile de Sânziene*. Ediție îngrijită de Constantin Mitru. Repere istorico-literare alcătuite în redacție de Andrei Rusu, București, Editura Minerva, 1986.
- ***, *Să cântăm Domnului. Carte de cântări a Oastei Domnului*, ediția a XII-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.
- Stănescu, Nichita, *Ordinea cuvintelor. Versuri (1957-1983)*, vol. II. Cuvânt-înainte de Nichita Stănescu. Prefață, cronologie și ediție îngrijită de Alexandru Condeescu cu acordul autorului, București, Editura Cartea Românească, 1985.
- Vieru, Grigore, *Acum și în veac. Poeme, cântece, confesiuni*, București – Chișinău, Editura Litera Internațional, 2001.
- Vinea, Ion, *Opere. I. Poezii*. Ediție îngrijită de Mircea Vaida și Gh. Sprințeroiu. Studiu introductiv de Mircea Vaida, Cluj, Editura Dacia, 1971.
- Vlahuță, A., *Versuri și proză*. Antologie, studiu introductiv, cronologie și bibliografie de Virgiliu Ene, București, Editura Albatros, 1987.

⁸⁹ Vezi Sergiu Grossu, *op. cit.*, p. 11-21 (capitolul intitulat *Părintele Iosif Trifa – „Pasrea măiastră” a ortodoxiei românești*); idem, *ibidem*, p. 107 și p. 130 (cf. și idem, *ibidem*, p. 64, unde preotul Iosif Trifa este supranumit „Pasrea măiastră” a arhiepiscopului „divin”); Moise Velescu, *Profetul vremilor noastre*, vol. II, p. 87-104 (capitolul 7, intitulat *Pasrea măiastră*).

⁹⁰ Romeo Petra Ciuc, *Față către față. Ei l-au cunoscut pe Părintele Iosif Trifa*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005, p. 27.

Bibliografie

- Aga, Victor, *Simbolica biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*, ediția a II-a, Timișoara, Editura Învieirea, 2005.
- Balas, Edith, *Brâncuși și tradițiile populare românești. În românește de Sorana Georgescu-Gorjan, Târgu-Jiu, Editura Fundației „Constantin Brâncuși”, 1998.*
- Băcilă, Florina-Maria, *Adjectivul dulce în volumul Osana, Osana, de Traian Dorz, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”. Seria științe filologice, XLVIII (2010), p. 44-58.*
- Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. II. Traducere din limba germană de Dana Petrache, București, Editura Saeculum I.O., 2002.
- Brezianu, Barbu, *Brâncuși în România*, București, Editura All, 1998.
- CADE = Candrea, I.-A./ Adamescu, Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat. Partea I: Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-A. Candrea. Partea a II-a: *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească, [1926-1931].
- CDDE = Candrea, I.-A./ Densusianu, Ovid, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A – Putea)*, București, Socec, 1914.
- ***, *Catehism ortodox*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 2002.
- Călinescu, G., *Estetica basmului*, București, Editura pentru Literatură, 1965.
- Chevalier, Jean/ Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P-Z, București, Editura Artemis, 1995.
- CDER = Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Andru Mehedinți și Magdalena Popescu-Marin*, București, Editura Saeculum I.O., 2001.
- Clément, Jean-Paul, *Bestiar fabulos. Dicționar de simboluri animaliere*. Traducere din limba franceză de Rodica Maria Valter și Radu Valter, București, Editurile Artemis – Cavallioti, 1995.
- Coman, Mihai, *Mitologie populară românească. II. Vieuitoarele și zduhului*, București, Editura Minerva, 1988.
- Comarnescu, Petru, *Brâncuși. Mit și metamorfoză în sculptura contemporană*, București, Editura Meridiane, 1972.
- Comarnescu, Petru/ Eliade, Mircea/ Jianu, Ionel, *Mituri despre Brâncuși*. Cuvânt-înainte, traducere și note de Nina Stănculescu, ediția a doua, Târgu-Jiu, Editura Fundației „Constantin Brâncuși”, 2001.
- Daba, Dumitru, *Brâncuși*, Timișoara, Editura de Vest, 1995.
- Daba, Dumitru, *În căutarea lui Brâncuși*, Timișoara, Editura Facla, 1989.
- Deac, Mircea, *Brâncuși – surse arhetipale*, Iași, Editura Junimea, 1982.
- DEX = ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- ***, *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacția acad. Tudor Vianu, București, Editura Academiei, 1968.
- DLR = ***, *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tomul VI (M), București, Editura Academiei, 1965.
- DLRLC = ***, *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul al III-lea (M-R), București, Editura Academiei, 1957.
- DLRM = ***, *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei, 1958.
- Dorz, Traian, *Cântarea, ca meditație*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2012.
- Dorz, Traian, *Ferici și noaptea înaintea ei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2009.
- Dorz, Traian, *Hristos, mântuirea mea*, Simeria, Editura „Traian Dorz”, 1993.
- Dorz, Traian, *Istoria unei jertfe*, vol. I. *Grăuntele*; vol. II. *Cernerea*; vol. III. *Rugul*; vol. IV. *Pârgha*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1998-2007.
- Eliade, Mircea, *Sacru și profan*, București, Editura Humanitas, 2000.
- Evdokimov, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*. Prefață de Olivier Clément. Traducere: Carmen Bolocan, Iași, Editura Polirom, 1996.
- Evseev, Ivan, *Enciclopedia simbolurilor religioase și arhetipurilor culturale*, Timișoara, Editura Învieirea, 2007.
- Fulea, Ioan, *Din trecutul misiunii religioase „Oastea Domnului”*, vol. 3 (manuscris).
- Giedion-Welcker, Carola, *Constantin Brâncuși*. În românește de Olga Bușneag și Ruxandra Bușneag-Iotzu. Cuvânt-înainte de Olga Bușneag, București, Editura Meridiane, 1981.
- „Glasul dreptății”, nr. 8, 12 februarie 1938.
- Gogan, Gheorghe, *Preotul Iosif Trifa. O viață de propovăduitor al lui Hristos*, Simeria, Editura „Traian Dorz”, 2008.
- Grossu, Sergiu, *Un vânt de prim vară religioasă. Rânduiala luptei spirituale în misiunea ortodoxă „Oastea Domnului”*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005.
- Gușu, Gheorghe, *Dicționar latin – român*, ediția a II-a revizuită și adăugită, București, Editura Humanitas, 2003.
- Ianoși, Ion, *Sublimul în spiritualitatea românească*, București, Editura Meridiane, 1987.
- Jianu, Ionel, *Brâncuși*. Traducere de Ileana Coldea, București, Editura Meridiane, 2002.
- Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală. Mituri. Divinități. Religii*, București, Editura Albatros, 1995.
- MDE = ***, *Mic dicționar enciclopedic*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, București, Editura științifică și Enciclopedic, 1986.
- MDA = ***, *Mic dicționar academic*, volumul III, literele I-Pr, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003.
- Mocioi, Ion, *Estetica operei lui Constantin Brâncuși*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1987.
- Noica, Constantin, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, București, Editura Humanitas, 1996.

- „Oastea Domnului”, nr. 35, 27 august 1933.
- * * *, *Omagiu lui Brâncu i*. Volum editat de revista „Tribuna”, Târgu-Jiu, 1976.
- NDU = Oprea, Ioan/ Pamfil, Carmen-Gabriela/ Radu, Rodica/ Z stroiu, Victoria, *Noul dic ionar universal al limbii române*, edi ia a II-a, Bucure ti – Chi in u, Editura Litera Interna ional, 2007.
- P curariu, Mircea, *Dic ionarul teologilor români*, Bucure ti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- P curariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, edi ia a V-a, Bucure ti, Editura Sophia, 2000.
- Petra ciuc, Romeo, *Fa c tre fa . Ei l-au cunoscut pe P rintele Iosif Trifa*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2005.
- Pogorilovschi, Ion, *Pas rea m iastr i sursele. Un eseu în zece p ri*, Târgu-Jiu, Editura Funda iei „Constantin Brâncu i”, 1995.
- PEW = Pu cariu, Sextil, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, zweite, unveränderte Auflage, Heidelberg, 1975.
- Scriban = Scriban, August, *Dic ionaru (sic!) limbii române ti*, Ia i, 1939.
- Spear, Athena T., *P s rile lui Brâncu i*, edi ie rev zut i ad ugit . Prezentare i traducere de Ana Olos, Bucure ti, Editura Meridiane, 1976.
- St nculescu, Nina, *Brâncu i*, Bucure ti, Editura Albatros, 1981.
- ineanu, Laz r, *Basmale române în compara iune cu legendele antice clasice i în leg tur cu basmele popoarelor învecinate i ale tuturor popoarelor romanice*. Edi ie îngrijit de Ruxandra Niculescu. Prefa de Ovidiu Bîrlea, Bucure ti, Editura Minerva, 1978.
- ineanu, DU = ineanu, Laz r, *Dic ionar universal al limbei române*, edi ia a V-a, rev zut i ad ugit , Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1925].
- Talo , Ion, *Me terul Manole. Contribu ie la studiul unei teme de folclor european*, Bucure ti, Editura Minerva, 1973.
- Toh neanu, G. I., *M iastra*, Re i a, Editura Timpul, 2000.
- Toh neanu, G. I., „*Via a lumii*” *cuvintelor. Vechi i nou din latin* , Timi oara, Editura Augusta, 1998.
- Trifa, Iosif, *Ce este Oastea Domnului*, edi ia a VIII-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2011.
- Velescu, Moise, *Profetul vremilor noastre*, vol. I-III, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 1998-2002.
- Vulc nescu, Romulus, *Mitologie român* , Bucure ti, Editura Academiei, 1987.
- http://www.youtube.com/watch?v=WjHmO_SAHzw.
- <http://www.youtube.com/watch?v=rmAWOksQ6rw>.